

(63. Sic etiam jure *Accessionis* frumenta sata in fundo alieno fiunt illius, cujus est fundus; textu expresso in § 32. *Instit. de rer. divis.* ibi: « Quæ ratione plantæ, quæ terræ coalescunt, solo cedunt, eadem ratione frumenta quoque, quæ sata sunt, solo cedere intelliguntur. » (64. Additur autem, si bona fide severit, posse impensas repetere, e contra, si severit mala fide; La Croix, lib. 3, part. 2, num. 133. Sporer. loco cit. num. 231. Layman loco cit. n. 21. (65. Ex æquitate tamen, etiamsi mala fide severit, potest repetere pretium materiæ, et expensarum, secundum æstimationem utilitatis, ut volunt Haunoldus de *Justit. et Jur.* n. 145. *Illsung.* tom. 4, decis. 2, num. 271, et alii per leg. 38, ff. *de petit. hered. arg. leg. 2, Cod. de rei vindicat.* (66. Sic etiam jure *Accessionis* scripturæ, seu litteræ, etsi aureæ sint, chartis vel membranis cedunt. Unde si in charta Petri historiam Paulus scribat, ejus operis erit dominus Petrus; impensas tamen scripturæ Petrus solvere debet Paulo, si bona fide ejus charta sit usus; § *Littera* 33, *Instit. de rer. divis.* ibi: « Litteræ, licet aureæ sint, perinde chartis membranisque cedunt, ac solo cedere solent ea, quæ inædificantur, aut inferuntur; » et concordat lex *Qua ratione* § *Litteræ*, ff. *de acquirend. rerum dominio.* (67. Hodie tamen quia charta vilis est pretio, consuetudo prævaluit, ut charta cedat scripturæ, etiamsi mala fide esset conscripta. Scriptor vero tunc conveniri potest actione furti in duplum præter æstimationem chartæ. Si autem bona fide fecerit, satis erit restituere æquale ejus pretium; Haunoldus, loco cit. num. 147. *Illsung.* loco cit. n. 272. Sporer loco cit. num. 228, et alii. (68. Sic etiam jure *Accessionis* pictura vilior quam tabula valde pretiosa, ut argentea, in accessionem tabulæ venit, et tabula picta ad suum primum dominum spectat, soluto tamen pretio picturæ ipsi pictori, si bona fide pinxit, alias, de jure nihil. Sic pariter si picturam cuiusque rei, quamvis viliori, quis adjiciat ornandi causa, ut si super alterius mensa pingantur Ver, Æstas, Autumnus, pictura mensæ cedet, quia ejus gratia facta est, ut ornatio compareat, et sic de similibus; Paul. *Juriscons. leg. 23, § 3, ff. de rei vindicat.*; Layman loco cit. num. 21. Sporer loco cit. num. 227, et alii. (69. Si autem pictura pretiosior sit quam tabula, ut plerumque accidit, tunc tabula cedit picturæ, quia quod minus principale est, sequi debet id, quod est principale; *Instit. de rer. divis.* § 34: « Ridiculum est enim, inquit Justinianus, picturam Apellis, vel Parrhasii in accessionem vilissimæ tabulæ cedere. » Adest tamen obligatio restituendi Domino pretium tabulæ; Layman loco cit. num. 21. Sporer loco cit. 227, et alii.

(70. Jure gentium acquiritur rerum dominiam etiam per *Confusionem*, et *Admixtionem*. (71. Confusio est, quæ res unius rei alterius ita conjungitur ut non possit discerni pars unius a parte alterius, ut v. g. cum vinum unius miscetur cum vino alterius. Est in re communis. (72. Admixtio est, quæ res unius

ita conjungitur rei alterius, ut possit pars una pars unius assignari, quamvis non possit faciliter dignosci, ut cum triticum, aut pecunia unius misceatur cum tritico, et pecunia alterius. Est etiam in re communis. (73. Ubi Vides, quod Admixtio in hoc differt a Confusione, quod in Admixtione corpora separata inter se manent secundum substantiam; quodlibet enim granum unius manet distinctum a grano alterius, et de singulis verum est dicere hoc granum non fuit utriusque, licet nunc propter similitudinem discernere non possimus, cujus fuerit. In *Confusione* vero corpora non manent separata, sed in unum coeunt; vinum enim unius ita confunditur cum vino alterius, ut facta confusione, nulla pars assignari possit, quæ non habeat aliquid de utroque, § *Quod si frumentum*, *Instit. de rer. divis.* Ad dignoscendum ad quem in confusione, et admixtione rerum spectet earum Dominium, traduntur sequentes regulæ.

(74. Prima regula pro *Confusione* est, quod si duorum Dominorum materiæ utriusque consensu, vel utroque inscio, aut casu confusæ sint, totum corpus, aut conflatum ex ipsis, est dividendum pro rata; *Instit. de rer. divis.* § *Si duorum*, 27. (75. Secunda est, quod si uno solo volente, altero nolente, aut nesciente, materia utriusque confusa sit, Dominium totius conflati erit illius, qui posuit operam, et majorem partem materiæ; et ratio est, quia major pars trahit ad se minorem, secundum leg. 23, § 4, ff. *de rei vindicat.* et ex reg. 42. *Juris in 6. Accessorium naturam sequi congruit principali.* Remanet tamen obligatio reddendi æstimationem pretii materiæ illius. (76. Sic pariformiter prima regula pro *Admixtione* est, quod si species duorum Dominorum v. gr. frumenta ex utriusque voluntate misceantur, talis cumulus efficitur utrique communis, quia ex consensu utriusque singula v. gr. grana, quæ cujusque propria fuerant, mutuo communicantur; *Instit. de rer. divis.* § *Quod si frumentum*. (77. Secunda est, quod si casu ea commixtio facta sit, aut unus miscuerit sine alterius consensu, talis cumulus non sit communis; quia singula corpora in sua substantia durant, ac proinde si ab alterutro totum frumentum detineatur, competere alteri actionem in rem pro modo cujusque frumenti: unde Judex arbitrari debebit, quale cujusque frumentum fuerit, ut videat quid singulis ex illo cumulo debeatur. *Instit. de rer. divis. citat.* § *Quod si frumentum*.

(78. Pro acquirendo tamen Dominio alienæ pecuniæ per admixtionem cum propria, speciale quid videtur statutum in l. *Si alieni nummi* 78, *de solutionibus*, ubi sic habetur: « Si alieni nummi, inscio vel invito domino, soluti sunt, manent ejus, cujus fuerunt: » intellige antequam admixti fuerint cum propriis « si mixti essent ita, ut discerni non possint, ejus fieri, qui accepit, in libris Gaii scriptum est, ita ut actio domino cum eo, qui dedisset, furti competeret. » Ubi ut vides

determinatur quod pecunia, etiam inscio, vel invito domino, cum alia admixta, transeat in dominium alterius volentis totam habere ut suam, quod in simili de frumento expresse negare videtur Justinianus in cit. § *Quod si frumentum*, *Instit. de rer. divis.* Hinc non parum laborant Doctores in assignanda disparitate, et ratione, quare pecunia, etiam inscio, vel invito domino commixta, transeat in dominium accipientis post commixtionem, et non sic grana frumenti, et alia mixtilia. Congruentia tamen esse potest, quia majus periculum est in nummis, qui sunt in quotidianis commerciis, unde multæ difficultates oriri possent, si eorum dominium, quando miscentur, maneret ita incertum. Tum quia nummi a publica æstimatione suam habent valorem, atque statim ac expenduntur, et commiscentur, intelliguntur consumpti, quia ut dicit Glossa in citat. l. *Si alieni nummi*, eorum mixtio habet vim consumptionis; non sicut autem de granis frumenti, aliis permixtis, et hujusmodi mixtilibus; et sic tenet una Doctorum sententia.

(79. Alia autem Doctorum sententia communior, et probabilior tenet, pro acquirendo rerum dominium per *Admixtionem* eandem esse rationem de pecunia, et de frumento mixto, et hujusmodi mixtilibus, et pro discernendo ad quem spectat dominium pecuniæ, frumenti, aut alterius similis mixtilis, quando mixtio facta est uno volente, et altero nolente, aut nesciente, tradit sequentes regulas. (80. Prima est, quod qui rem alienam quæcumque admiscuit suæ in quacumque quantitate, habens præsumptam, vel expressam voluntatem non acquirendi dominium partis admixtæ, non acquirit dominium totius cumuli, sed pars admixta remanet adhuc sub dominio sui pristini domini; et tunc quia nequeunt discerni, quæ partes sint unius, et quæ alterius, spectat ad Judicem dare singulis ex illo cumulo, quod eis pro rata competit: colligitur ex § *Quod si frumentum*, *Instit. de rer. divis.* Et ratio est, quia dominium non acquiritur sine voluntate acquirendi, et nunc præsumitur talem admiscentem alienam rem, vel pecuniam cum sua, non habere voluntatem acquirendi ejus dominium, adeoque per meram admixtionem ipse admiscens non acquirit rei admixtæ dominium; aliter sequeretur, quod si aliquis amicus det alicui Religioso rem, seu pecuniam custodiendam, et ipse Religiosus cum sua conjungat, et misceat, ut utramque simul sub clave æquali cura custodiat, peccet contra votum paupertatis, si hanc mixtionem absque licentia sui Prælati faciat, quia per mixtionem acquirit de novo dominium illius novæ pecuniæ, quam acquisitionem facere non potest absque licentia Prælati. Hoc autem durum videtur, et contra praxim, ac sensum communem: nempe enim putat, se magis indigere licentia ad custodiendam illam pecuniam simul cum sua, quam ad custodiendam in loco separato, adeoque non perdit antiquus dominus dominium suæ pecuniæ, eo ipso quod ab alio cum sua admisceatur, ut recte Lugo loco cit.

n. 162. Nec contradicit. c. l. *Si alieni nummi*, quia ut observat Sporer loco cit. num. 149, loquitur in casu Regulæ immediate sequentis.

(81. Secunda igitur Regula est, quod qui rem alienam, seu pecuniam, seu frumentum, seu aliud quid simile miscuit rei suæ majoris quantitatis, habens expressam, vel implicitam saltem voluntatem acquirendi dominium totius cumuli, re ipsa acquirit dominium totius cumuli, si nimirum partes commixtæ amplius discerni nequeant, prout semper supponitur. Et in hoc sensu intelligenda et accipienda est c. l. *Si alieni nummi*, quæ Lex dicit quidem per admixtionem cum sua pecunia fieri etiam suam pecuniam alienam, etiam furtivam, quæ ipsi miscenti pro solutione debiti data fuit; at tunc, ut constat, adest pro acquirendo tali dominio voluntas, seu intentio ipsius miscentis, qui ea voluntate, seu intentione pecuniam alienam etiam furtivam pro solutione debiti acceptam, commiscet suæ indiscernibiliter, ut sic totum cumulum tamquam suum possideat, quia voluntate, seu intentione posita dicimus per admixtionem acquiri dominium ejuscumque rei admixtæ. Sic Lugo loco cit. num. 167, Sporer loco cit. num. 247, et alii. (82. Hinc qui pecuniam vel quamvis rem alienam ab ipso furatam, vel ab alio fure mala fide acceptam ita cum propria commiscuit, ut discerni amplius nequeant, acquirit totius cumuli dominium; at remanet cum obligatione resarciendi totum damnum domino pecuniæ; quia licet res alterius per admixtionem cum sua transierit in dominium admiscentis, ita ut non teneatur eam restituere in individuo, teneretur tamen restituere æquivalens, uti quando rem alterius consumpsit. Sic Lugo loco cit. num. 172, Sporer loco cit. et alii. (83. Qui vero pecuniam furtivam accepit bona fide in solutionem alicujus debiti, v. g. ut pretium pro merce vendita, et sic bona fide cum sua pecunia commiscuit, postea comparente domino pecuniæ, ad nihil tenetur. Non enim ratione injustæ acceptionis, cum bona fide accepit, neque ratione rei acceptæ, quia res accepta jam per admixtionem moraliter consumpta est, et perinde se habet, ac si expendisset: nec denique tenetur quantum factus est ditior, cum ea occasione nil prorsus acquisierit lucri, sed habet solum quod sibi alias debebatur, et in hoc potissimum casu loquitur dicta Lex *Si alieni nummi*, ff. *de solutionibus*.

(84. Qui autem pecuniam furtivam bona fide accepit gratis, vel lucrative, v. g. ex donatione, Legato, etc., et ita commisceat cum sua, acquirit quidem dominium ipsius, ita ut non teneatur eam restituere in individuo, sed tenetur domino restituere in æquivalenti, quia ex pecunia aliena factus est ditior, quo ad illud augmentum, adeoque debet ea de causa restituere domino pecuniæ totum illud augmentum pecuniæ, quod habet. Sic Lugo l. c. n. 170. Sporer, l. c. num. 254, et alii passim.

(85. Jure gentium acquiritur rerum dominium etiam per *Fructuum perceptionem*; possessor enim bonæ fidei Jure gentium fructus facit suos, nec eos consumptos tenetur

restituere vero domino, si is postmodum comparuerit, et fundum evicerit; quamvis secus sit de possessore malæ fidei, nam is etiam fructus perceptos cogitur restituere. Sic habetur expresse in § *Si quis a non domino*, Instit. de rer. div. ibi: « Si quis a non domino, quem dominum esse credebat, bona fide fundum emerit, vel ex donatione, aliave qualibet justa causa, æque bona fide acceperit; naturali ratione placuit fructus, quos percepit, ejus esse pro cultura, et cura. Et ideo si postea dominus supervenerit, et fundum vindicet, de fructibus ab eo consumptis agere non potest. Ei vero, qui alienum fundum sciens possederit, non id concessum est; itaque cum fundo etiam fructus, qui consumpti sunt, cogitur restituere. »

(86. Hactenus egimus de rerum dominio, quod acquiritur jure naturali, seu gentium; nunc hic restaret agendum de rerum dominio, quod acquiritur Jure civili, atque Canonico, et de rerum dominio, quod acquiritur Jure particulari privati alicujus contractus, seu conventionis. (87. At quia rerum dominium, quod acquiritur Jure Civili, atque Canonico, contingit potissimum mediante Præscriptione, atque usucapione, utpote quæ ad magis conservandam pacificam hominum conversationem, præcludendasque infinitas lites per Leges tum Civiles, tum Ecclesiasticas fuit introducta, et constituta; (88. ideo de hoc modo acquirendi rerum dominium Jure Civili, atque Can. agetur sub dicto verbo PRÆSCRIPTIO, seu USUCAPIO. Vide ibi. Et quia rerum dominium, quod acquiritur Jure particulari privati alicujus contractus, seu Conventionis, contingit per varios speciales contractus, seu conventiones, uti per emptionem, donationem, et hujusmodi; ideo de hoc modo acquirendi rerum dominium Jure particulari privati alicujus contractus, seu conventionis, agetur sub dictis verbis EMPTIO, DONATIO et hujusmodi. Vide ibi, verbo CONTRACTUS Empt., Vendit., Donat.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(89. Modi, quibus olim dominium privatum inductum est, et potest etiamnum induci, in originarios et derivatos non male dividi queunt. Primi sunt occupatio et accessio. Secundi vero divisio, cessio, et traditio. At de singulis hisce modis agere non est hujus loci. Adesis-Genuens. de Princip. Leg. Natur. cap. 5. fer. per tot., tum etiam Samuel Coccei Dissert. proem. ad Grot. 12, cap. 3. a § 251. ad pl. seq. qui et de modis, quibus dominium amittitur, agit.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

(90. Contractus, et conventiones non tertium acquirendi dominii modum constituunt, sed titulum, causamque præbent pro acquirendo dominio. Hinc non satis est ad acquirendum dominium, ut fundus sit cuidam venditus, donatus; sed insuper opus est, ut emptori vel donatario tradatur, qua traditione non secuta, nequit dici translatum jure naturæ dominium, ideoque traditio erit modus acquirendi dominii, non contractus. Guadag. inst. jur. civ. lib. 2. tit. 1, § 60 et 61, ubi limitationem habes. Duo igitur rema-

nant acquirendi dominii modi, qui respectu legis vel sunt naturales, seu ex jure Civili aut Canonico. Respectu dominii naturales modi vel sunt originarii, quibus res nullius fit nostra, eamque nos ipsi acquirere incipimus, qualis est occupatio, de qua infra; vel sunt derivativi, quibus dominium ab uno acquisitum in alium transfertur, qualis est traditio. Grot. de Jur. bell. et pac. lib. 2, cap. 3, § 1. Respectu vero rei acquirendæ, vel sunt principales, quibus rei substantiam simpliciter acquirimus, vel accessoriis, quibus incrementum aliquod ad rem nostram adjungitur, ut fit per accessionem. Puffendorf. de Jur. natur. et gent. lib. 4, cap. 6, § 1 et de Offic. hom. et civ. lib. 1, cap. 12, § 5. Vide tamen in eundem locis citatis Barbeyr. n. 2. Heinec. ad § 5. Gottl. Gerb. Titium observat. 297.

(91. Dominium jure gentium acquiritur vel facto nostro, sive etiam alieno. Donell. Comment. jur. civ. lib. 4. c. 7. Samuel Coccej. Dissert. proem. 12, § 256: nam qui per alium facit, per se ipse facere videtur; vel vi ac potestate rei nostræ. Possunt facto nostro acquiri aut res nullius, aut res alterius. Res quæ vere et omni ex parte nullius est, facto nostro acquiritur occupatione, quæ est actus, quo rem quæ nullius est, in potestatem, et custodiam eo animo redigimus, ut res ipsa nostra sit. Samuel Coccej. Dissert. proemial. 12, § 254. Occupatio vero non semper fit earum rerum, quæ nullius sunt, sed etiam earum, quæ habere dominum desierunt. « Natura semper nullius fuerant vel res animatæ, ad quas pertinet Venatio, vel res inanimatæ, cujusmodi sunt I. Regio, quam nullus homo sibi unquam adseruit. II. Res communes. III. Res in mari, aut littore natæ. IV. Res natæ in flumine publico, quæ per accessionem vicinis non cedunt. V. Species ex aliena materia facta quo interdum spectat acquirendi modus, qui dici solet specificatio. Dominum habere desierunt quædam eo volente, veluti res pro derelicto habitæ; quædam eo invito, et casu, cujusmodi est thesaurus. » Guadag. Inst. jur. civ. l. 2, tit. 1, § 65. Donell. Comment. Jur. civil. l. 4, cap. 8. in princ. Vin. Partit. jur. l. 1, c. 19.

(92. Rectius distinxeris inter alluvionem, et inundationem. Per alluvionem acquiritur dominium iis, qui prope ripam possident prædia, quia fluminis alveus mutatur leg. 7, § 7. et l. 38. ff. de acquir. rerum dom. Inundatione vero prior dominus numquam talis esse desinit, nisi fundi formam immutet. Hinc si recedat aqua, fundus remanet illius, cujus antea fuit; sed si numquam recedat, prior dominus dominium amittit. Voet. in Pandect. lib. 41, tit. 1, n. 18.

(93. Notavimus alibi dominium acquiri vi et potestate rei nostræ, quod fit dum aliquid ex re nostra nascitur, aut provenit, vel dum rei nostræ adeo aliunde accedit, ut ab ea trahatur: hinc duo acquirendi dominii modi distingui commode possunt, Factura, et Accessio. Illa definiri potest acquirendi dominii modus, quo nostrum fit quidquid ex rebus nostris natum editumque est. Donell. Comment. jur. civil. lib. 4, cap. 23. Vin

Partit. jur. lib. 1, cap. 22. et Comment. in § 19. Instit. lib. 2, tit. 1, de rer. divis. Quare hujus vigore quidquid ex animalibus dominio nostro subjectis nascitur, nostrum fit, leg. 2. et leg. 6. ff. de acquir. rer. dom.; dummodo tamen mater in nostra sit potestate, cum foetus pars ventris reputetur, l. 5, § 2. ff. de rei vindicat.

(94. Accessio autem definiri potest acquirendi dominii modus, quo nostra fiunt ea, quæ rebus nostris inanimatis, mobilibus, et immobilibus aliunde ita accedunt, ut iis adhæreant, et ab iis trahantur. Donel. lib. 4. Comment. jur. civil. cap. 23. Vin. loc. sup. cit. Hæc vel naturalis, vel industrialis, vel mixta est. Ad naturalem accessionem pertinet appulsio, et alluvio. Appulsio appellatur, cum vi fluminis portio a fundo alieno avulsa prædio nostro adjungitur, illique adhæret, quæ portio, ut nostra fiat, adeo fundo nostro hæreere debet, ut ab eodem fundo minime distinguatur l. 7, § 2. ff. de acquir. rer. dom. Instit. de rer. divis. § 21, l. 9, § 2. ff. de damn. infect. Antequam vero hæc pars nostro fundo adhæreat, ejus adhuc manet, cujus antea fuit, ab eoque potest jure vindicari lib. 5, § 3. lib. 23. in princ. ff. de rei vindicat. l. 7. ff. de acquir. rer. dom. l. 9, § 2. ff. de damn. infect.

(95. Beneficio alluvionis acquiri nobis potest vel Alveus, vel Insula in flumine nata. Supra de Alveo, nunc de Insula. Insula est terra aqua fluminis circumflua. Ovid. Metamorphos. lib. 15. vers. 624 et 739, et alia est mobilis, alia immobilis. Mobilis alveo fluminis non adhæret, seu virgultis, aliaque simili materia levi adeo sustinetur, ut ipsius solum non attingat, et in medio fluminis natal. Insulæ hujus naturæ nullius sunt, et fiunt primi occupantis, leg. 65. § 2. ff. de acquir. rer. dom. De his natantibus insulis vide Dionys. Halic. Ant. Rom. lib. 1. Plin. Hist. natural. lib. 2. cap. 95. Macrob. Saturnal. lib. 1. cap. 7. Grippiaund. de Insulis c. 6. § 1. 43. Grot. de Jur. bell. et pac. lib. 2. cap. 8. § 9. num. 3. Vin. Instit. lib. 2. tit. 1. § 22. n. 2. Immobilis vero est, quæ firmiter manet, et hæc vel remanet prioris domini, vel acquiritur privatis prout infra.

(96. Quoad æstimationem melioramentorum, et expensarum, quæ licet omnino necessaria sit, et ipsius quotidie in foro occurrat disputatio, tamen prorsus omittitur, hic pauca notanda sunt. Primo tria sunt genera impensarum; aliæ necessariæ sunt, aliæ utiles, aliæ voluptuosæ. Quartum addi posset expensarum genus in fructibus quærendis, colligendis, vel conservandis factarum, quæ cum indistincte a quocumque possessore deduci valeant, non longa a nobis sunt oratione persequendæ, l. 36. § ult. de petit. hæred. Noodt. in Pandect. lib. 6. tit. 1. § huc usque.

(97. Necessariæ impensæ hæc sunt, quæ si fuissent omissæ, res periisset, aut saltem deterior evasisset. l. 1 in princ. ff. de impens. in res dot. fact. l. 79. ff. de verb. signific. (98. Utiles hæc dicuntur, quæ factæ rem meliorem, et fructuosiorum reddunt, sed omissæ, deteriorem non faciunt l. 5. ff. de impens. in res dot. fact. § ult. et d. l. 79. § 1. de V. S.

(99. Illæ vero voluptuosæ appellantur, quæ factæ fructum rei non augment, omissæ nullo eandem efficiunt detrimento, sed majorem tantum speciem, et ornatum tribuunt. l. 7. princ. ff. de impens. in res dot. fact. d. l. 79. § ultim. Heinec. in Pandect. part. 4. § 249.

(100. Distinguendum insuper est inter ædificantem simul et possidentem, et inter ædificantem sed non possidentem. (101. Demum non leve discrimen est inter possessorem bonæ, et malæ fidei. Ant. Fabr. in rat. ad l. Julianus ff. de rei vindicat. Si ædes possidet, sive bona sive mala fide ædificaverit, ei doli mali competit actio contra dominum, qui vindicet ædificium, nec afferat pretium materiæ, nec mercedes fabricorum, aut saltem competit retentio officio judicis Noodt. in Pandect. lib. 6. tit. 1. § huc usque. Anton. Fabr. de error. pragmat. decad. 26. error. 8. num. 24. Cujac. ad Papin. in l. sumptus, et comment. ad l. Sin autem § in rem ff. de rei vindicat.

(102. Quoad vero utiles impensas multum interest inter bonæ, et malæ fidei possessorem. Bonæ fidei possessor opposita doli mali exceptione per retentionem deducit, l. 38. ff. de petit. hæred. l. 27. § ult. ff. de rei vindicat.

(103. Distinguendum tamen est inter dominum divitem, et pauperem. Si dives adeo ut eas esset facturus impensas, habeatque unde easdem ab alio factas eidem refundat, ut fundum recipiat, restituere tenetur impensas. l. 38. ff. de rei vindicat. ibique Bruneman. Cujac. in comment. ad l. sin autem § in rem petitam. ff. eod. (104. Aut pauper est, nec eas erat facturus, nec habet unde restituat, et hoc casu judex non admittet expensarum deductionem, ne ob id forte dominus cogatur vel propria re carere, vel patrimonium distrahere, ut melioramenta et expensas restituat, sed possessori tantum licitum erit tollere ea, quæ sine detrimento fundi meliorati tollere potest. Anton. Fabri ad d. l. 38. in ration.

(105. Quod si dominus paratus sit exsolvere ea, quæ possessor tollere posset, vel eorum pretium, tunc statum rei immutare non potest, adeo si nihil posset corradere eo quod domino noceret, nihil poterit a domino consequi d. l. 38. ff. de rei vindicat. Cujac. loco cit. Ant. Fabr. de error. pragmat. decad. 28. error. 8. num. 12. et 130. (106. Contra vero si dominus venditurus sit fundum, licet sit pauper, tenetur impensas restituere, ob quas fundus pretiosior factus est. Cujac. ubi sup.

(107. Possessor vero malæ fidei utiles deducere impensas non potest per doli mali exceptionem, sed ei ipsas tollere permissum est, quatenus id sine læsione prioris status rei fieri possit. l. 37. ff. de rei vindicat. l. 5. Cod. eod. Ant. Fabr. ubi supra n. 27. et 28. Noodt. ad Pandect. lib. 6. tit. 1. § dixi de jure, quamvis de rigore juris neque retentionem rei, neque expensarum deductionem possessori competere teneat. Cujac. in comment. ad l. sin. autem § in rem ff. de rei vindicat. et ad Papinian. in l. sumptus ff. eod. et observat. lib. 10. cap. 1.

(108. Idem observatur discrimen quoad

voluptuosos sumptus inter bonæ fidei, et malæ fidei possessorem: ille videlicet impensas retinere potest doli mali exceptione, vel officio iudicis, eo quia res pretiosior facta sit, l. 39. n. 1. ff. de *heredit. petit.* Ant. Fabr. loc. cit. num. 34. (109. Possessor vero malæ fidei easdem nullo potest modo detrudere, eique tantum conceditur facultas ipsas tollendi, dummodo id fieri possit sine fundi detrimento; quinimmo dominus pati debet, ut eas tollat, dummodo tamen possessoris commodo cedat, secus non, d. l. 39. et l. 9. ff. de *impens. in res dot. fact.* Cujac. observ. lib. 10. c. 1. Ant. Fabr. loco cit. numer. 19. et 34. (110. In voluptuosis impensis hoc demum notandum est, quod factæ in re promercali desinunt tales esse, sed reputantur tamquam utiles leg. 10. ff. de *impens. in res dot. fact.* ibique Bruneman.

(111. Hac de re inopportuna non erit regulam tradere, quæ in repetendis, vel restituendis impensis servari debet: Regula quippe generalis est, ut refici debeat quod minus est inter impensum, et melioratum, quod tamen intelligendum putant de possessore bonæ fidei, qui dum impendit, erat dominus revocabilis vel directus, vel utilis. l. 38. ff. de *rei vindicat.* Menoch. de Arbit. caus. 258. num. 55. et 56. Card. de Luc. de leg. disc. 35. n. 29. Bonfin. de Jur. fideicom. disput. 146. num. 53. Ant. Fabr. in rat. ad l. 38. Mangil. de evict. quæst. 153. num. 25. Rot. in recent. part. 19. tom. 2. dec. 455. num. 1. (112. Id vero dicitur minus inter impensum et melioratum, ut si quis impenderit 100, et melioratum sit 150, solum 100 restituendum est. Quod si centum impensum fuerit, sed melioratum sit 50, solum quinquaginta restituendum erit, cum dominus quoad 50 solum ex aliena jactura lucrum sentiat. Quamobrem in primo casu restituendum erit quod ab initio impensum fuit; secundo vero casu inspiciendum erit, quanti res restitutionis tempore valet.

Jura superius allegata limitant præfatam regulam primo ut in prædiis tantum rusticis locum habeat, veluti si plantatæ sint arbores. Hoc casu valoris incrementum cedere debet commodo domini directi, vel illius, cui restituitur fideicommissum. Hujusmodi enim incrementum non minus ab industria meliorantis, quam ab ipso solo ad dominum spectante provenit. Mangil. loco cit. n. 22. (113. In ædificiis autem urbanis aliud dicendum tradunt, sed inspiciendum restitutionis tempus pro reficiendis melioramentis. Hoc quippe casu incrementum valoris magis ab impensis, quam a fundo provenit, cum plerumque creverit valor ad mensuram expensarum. Mangil. loco cit. n. 20. Rot. dict. dec. 455. num. 2. Bonfin. ubi supr. num. 54. (114. Priore itaque casu inspiciendum erit tempus facti melioramenti, posteriore vero tempus restitutionis, de quibus tamen vide Menoch. de Recuperan. posses. rem. 15. n. 557. et seq. Peregrin. de Fideicom. artic. 50. n. 73. et sequ. Mangil. de evict. quæst. 153. num. 17. seq. Fulgin. de jur. emphyt. tit. de melior. Quæstion. 7. Pontiro. apud Sabell.

allegat. l. 2. cap. 1. n. 501. seq. Angel. de Melioramen. Garz. de Expens. et melioram. Gilken. de Expens. Guadagn. Institut. jur. civil. lib. 2. tit. 1. in not. ad § 187. num. 4.

(115. Secunda limitatio versatur circa impensas necessarias, quas integras restituendas esse primo definivit Rot. in recent. part. 18. tom. 2. dec. 537. num. 11. confirmata post Paulut. dissert. 34. Sed postea in eadem causa eadem Rota definivit etiam in necessariis melioramentis reficiendum quod minus est inter impensum et melioratum, Paulut. dissert. 45. n. 97. quamvis multo post aliam adhibeat distinctionem inter impensas utiles, et necessarias dec. 65. num. 2. post. Cardin. de Luc. de Testament. lib. 6. Cum enim præ oculis haberi in primis oporteat quid esset ipse dominus factururus, cumque nequeat præsumi, quod necessarias non esset factururus impensas, ideoque ab ipso melioranti præstanda esse videntur. D. Mævias dec. 187. de his tamen vide Cels. et Bruneman. in leg. 38. ff. de *rei vindicat.* Cujac. in comment. ad l. sin. autem § *In rem ff. eod.* Noodt. in Pandect. lib. 6. tit. 1. § *huc usque.*

(116. Observandum postremo et discrimen inter possessorem simplicem bonæ fidei, et possessorem ratione domini licet resolubilis. Ille tenetur compensare fructus etiam ante litem contestatam perceptos, nec competit retentio, nisi reddita ratione fructuum, leg. 48. et leg. 65. ff. de *rei vindicat.* Ant. Fabr. de Error. pragmat. decad. 26. error. 8. num. 6. Voet. in Pand. lib. 6. tit. 1. n. 39. Possessor vero ratione domini etiam resolubilis fructus perceptos cum impensis non tenetur compensare, Bruneman. in Pandect. lib. 6. tit. 1. l. 48. n. 8. Fusar. de substit. Quæst. 669. n. 2. Mangil. de evict. qu. 153. num. 3. seq. Pontiro. penes Sabell. allegat. tom. 2. cap. 1. n. 474.

(117. Quid vero si ædificator, vel meliorator fundum ædificatum, vel melioratum non possideat, et hic ex juris rigore nullam competere actionem contra dominum fundi tenent Donell. Comment. jur. civ. lib. 4. cap. 33. § *hæc de ea.* Noodt. in Pandect. lib. 6. tit. 1. § *satis ut opinor.* Vin. comment. in Institut. lib. 2. tit. 1. § 30. numer. 4. Ex æquitate tamen eidem vel actio negotiorum gestorum, vel actio in factum, vel alia actio conceditur; de quibus diversis actionibus videndi Vin. l. c. Honnius lib. 2. var. resolut. tract. 1. q. 26. Amat. resol. 14. n. 55. et plur. seq. Pontiro. l. c. n. 471. Mognat. de retent. qu. 188. Cujac. Comment. in leg. 27. § 5. ff. de *rei vindicat.* et observat. lib. 10. cap. 4.

(118. Fructuum perceptio hoc loco est acquirendi domini modus, quo is, qui rem alienam bona fide non interrupta, et justo titulo possidet, fructus, percipiendi, suos facit. Cujac. in Comment. ad l. 109. ff. de *verb. Signific.* et ad l. 1. C. de *acquir. et retin. posses.* (119. Nomine vero fructuum venit omnis redditus, omnis obventio, omne commodum, quod vel ex re nascitur, vel rei occasione percipitur, deductis semper im-

pensis ad eosdem colligendos fructus necessariis. Cujac. observat. lib. 11. c. 39. Petr. Perrenon. Animad. et variat. lect. lib. 1. c. 5. in l. 48. ff. de *acquir. rer. dom.* apud Everard. Oth. Thes. jur. tom. 1. coll. 597. (120. Fructus vel sunt *naturales*, vel *civiles* l. 62. ff. de *rei vindicat.* l. 9. prin. ff. de *usus*. l. 121. ff. de *verb. Signific.* (121. Fructus naturales in *mere naturales* dividuntur, et *industriales*. (122. Mere naturales proprie sunt ii, quos sponte sua nullaque concurrente hominis industria terra producit. l. 45. ff. de *usus*. l. 31. ff. de *V. S.* (123. *Industriales* vero, qui potius ab hominis industria, et cultura proveniunt, quam ex ipso solo, leg. 78. ff. de *rei vindicat.* l. 45. ff. de *usus*. Card. de Luc. de *Dot.* disc. 168. n. 27. et seq. (124. Civiles vero appellantur ii, qui non ex re, sed occasione rei percipiuntur, ut sunt pensiones prædiorum, mercedes et vecturæ navium, et jumentorum, et similia, qui proprie fructus non sunt. l. 121. ff. de *V. S.* l. 62. pr. ff. de *rei vindic.* vicem tamen fructuum obinent, et inter fructus numerantur. leg. 19. leg. 34. leg. 36. ff. de *usus*. leg. 29. ff. de *hered. petit.* leg. 83. pr. ff. de *legat.* 3. De fructibus industrialibus vide Donell. Comment. jur. civ. l. 4. cap. 25. Menoch. de Arb. cas. 210. n. 20. et 26. et de recuper. posses. rem. 15. n. 578. et 593.

(125. Fructus insuper *naturales* alii *pendentes* seu *extantes* sunt, qui a solo, vel re nondum sunt separati. l. 44. ff. de *rei vindicat.* l. ult. § 4 et 6. ff. *quæ in fraud. eredit.* Alii *percepti*, qui a solo separati sunt l. 78. ff. de *rei vindicat.* l. 13. ff. *quibus modis ususfr. amit.* Alii *percipiendi*, quos nempe diligentissimus paterfamilias vel petitor rei percipere potuisset, sed non fuerunt percepti, vel quod antequam colligerentur perierint, vel quod nunquam extiterint. Voet. in Pand. lib. 4. tit. 1. n. 28. Gallus de Fruct. disp. 2. art. 6. n. 15 et 18. Vin. Institut. lib. 2. tit. 1. § 35. in fin. Percepti alii sunt *extantes*, alii sunt *consumpti* l. 22. § 2. ff. de *pignorat. act.* leg. 40. ff. de *acquir. rer. dom.* l. 3. C. de *condict. ex leg.*

(126. Bonæ fidei possessor naturales et industriales fructus percipiendi suos facit. Ant. Fabr. Conject. lib. 4. c. 17. Fachin. Controv. lib. 1. cap. 57. Vinn. Select. quæst. l. 1. cap. 24 et ad § 35. instit. lib. 2. tit. 1. n. 7. et seq. ibid. Harpr. n. 35. et seq. Noodt. Probabil. l. 2. c. 7. et in Pandect. l. 6. tit. 1. § videamus igitur. (127. *Pendentes* vero, et *extantes* sive naturales, sive industriales sint, supervenienti Domino cogitur restituere, non vero consumptos, vel usucaptos. Vin. Select. quæst. l. 1. c. 26. et Comm. in d. § 35. instit. n. 9. Puffendorf. de jur. natur. et gent. l. 4. c. 13. § 8. Voet. in Pandect. l. 41. tit. 1. n. 29. exceptis tamen sumptibus necessariis et utilibus in rem factis; Gothof. in l. 48. ff. de *rei vindicat.* addit. ad Vincen. de Franch. dec. 31. Gallus de Fruct. disput. 13. n. 8. et seq. Quod si per triennium possederit, licet existant, nec imputandi sint in sumptibus, tamen possessor jure eos retinet, cum

usuceperit. Noodt. lib. 6. Pandect. tit. 1. § *Igitur ut faciamus.*

Hactenus de bonæ fidei possessore cum justo titulo; quid vero de possessore sine justo titulo? Hic naturales fructus suos non facit, sed tantum industriales. l. 45. ff. de *usus*. l. 15. § 1. l. 17. prin. ff. de *donat. inter vir. et uxor.* (128. Hic utilis excitari posset quæstio an bonæ fidei possessor debeat restituere fructus consumptos, sive eorum æstimationem, ex quibus factus sit locupletior; sed ne hunc articulum in ævum protrahamus, super hac unusquisque consulere poterit Ant. Fabr. in rat. ad l. 23. § 11. et ad l. 36. § 4. ff. de *hered. petit.* Bynhers. Observat. l. 8. c. 12. Menoch. de recuper. poss. remed. 15. n. 586, 598 et seq. et de Præsumpt. lib. 6. præ. 27. n. 6. Fachin. Controv. l. 2. c. 46. l. 1. c. 58. Gallus de Fruct. disp. 12. art. 1. num. 36 et 37. Vin. Select. quæst. l. 1. c. 26. Harpp. Institut. l. 2. tit. 1. § 35. n. 66 et seqq. Voet. in Pandect. l. 41. tit. 1. num. 29. Fagnan. in cap. gravis. n. 57. ad 60. de restit. Spol. Peregrin. de Fidei comm. art. 49. n. 114 et 115. Barbos. in l. 8. prin. part. 2. n. 48. ff. *solut. matrim.* Vincent. de Franch. dec. 31. n. Car. Ant. de Luca obs. ad d. dec. 31. n. 2. Rot. cor. Merlin. dec. 663. n. 50.

(129. Non ita dicendum de malæ fidei possessore, qui nullos aut percipiendi, aut consumendo fructus suos facit, sed extantes restituere, et consumptorum justam æstimationem præstare tenetur instit. de *rer. divis.* l. 2. t. 1. § 35. *vers. ei vero qui l. 22. C. De rei vindicat.* Quod adeo verum est, ut licet ab initio bona fide possideret, si tamen tractu temporis mala fides supervenerit, ex eo tempore desinit suos facere fructus, quin imo si tempore bonæ fidei perciperit fructus, tempore vero malæ fidei eosdem consumpsit, ad eorumdem restitutionem, vel æstimationem tenetur, l. 23. § 1. l. 48. § 1. ff. de *acquir. rer. dom.* Guadagn. Institut. jur. civ. lib. 2. tit. 1. § 132 in fin. Plura de bonæ fidei, et malæ fidei possessoribus dicenda superessent, sed hæc commodius afferri poterunt articulo sequenti de *possessoribus*, et interea huic articulo finem imponemus, in quo ob necessitatem, et multiplicitatem rerum plus æquo immorati sumus, et si quis plura desiderat, consulat Doctores hactenus allegatos, præcipue Noodt. Probabil. lib. 1.

ARTICULUS IV.

Ex editione Barbielliniana.

Dominium quoad reservationem, et reservationis effectus.

(1. Antequam domini argumentum exsolvamur, non abs re erit nonnulla de ipsius reservationis effectu brevissime delibare, super quo tot tantæque quotidie in foro excitantur quæstiones. Pactum reservationis domini tum a proprie dominis, tum ab improprie dominis potest utiliter iniri. A proprie dominis dominium reservatur, ubi quis vendit prædium, domum, vel aliud simile